

ЗАМАН

Газета издається на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къырал жумушла

Жылыу бла жалчытыу чурумсуз барады

РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Хуснуллин** Регионланы айнытыу жаны бла правительстволу комиссияны (штабны) президиумуну быйыл биринчи кенгешин бардырганды. Аны ишине видео амал бла КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** да къатышханды. Аны юсюнден ол кесини телеграм-каналында билдиргенди.

– Миллет проектлеге, федерал эмда регион программалагъа кере былтыр тамамланган жумушлары ал эсеплерин сюзгенбиз, келир заманлагъа умутланы эмда жылыу бериу кезиу къалай барганыны юслеринден да селешгенбиз, – дегенди КЪМР-ни Башчысы.

Ызы бла ол быллай шартла келтиргенди: миллет про-

ектлени толтуруу жаны бла Къабарты-Малкъар алчылары санында турады. «Шендюю школ» деген федерал проектге былтыр эмда быйыл оналты объект киреди. «Спорт – жашауну мардасы» федерал проектни хайырындан Нальчикде шендюю пятиборье бла юреширча онглары болган спорт комплекс ишленгенди, башы жабылган буз катокну къурулушу да андан ары бардырылады.

«Саулукъ сакълау» миллет проектни чеклеринде республикада онкодиспансер, Нальчикде поликлиника эмда Кенжеде амбулатория ишлене турадыла. Куба эмда Элбрус элдеде бирер амбулаторияны эмда Октябрьское элде фельдшер-акушер пунктну къурулушлары да

тамам этилгендиле. Дагъыда эл тийрелени комплекс халда айнытыу программа бла Солдатскоеде 140 жерли сабий садик ишленгенди, Аушигерде Маданият юй къуралганды, энтта да беш объект а быйыл берилликдиле хайырлануугъа.

Жашау журтланы суу бла жалчытыу жаны бла кеп инфраструктура проект тамам этилгенди, ол санда «Таза суу» программаны чеклеринде 83 объект къуралганды. Дагъыда 38 муниципалитетде 47 жамауат тийре эмда 110 арбаз тап халгъа келтирилгендиле. Озрекде, Исламейде, Терскийде эмда Приблизныйде бирер Маданият юйге, Нальчикде бла Прохладныйде уа юч сабий чыгъармачылык школгъа тынгылы ремонт этилгенди.

Школлада тынгылы жангыртыу ишле андан ары бардырыладыла, бююнлюкде 60 мектепде мадар этилип бошалганды. Дагъыда жол къурулушда кеп зат этиле турады.

– Кюз-къыш кезиуде жылыу бериу жумушлагъа дайым кез-къулак болганлай турабыз, отлукъ-энергетика комплексни эмда жашау журт-коммунал мюлкю ишлеринде да чурум жокуду. Авария-диспетчер службаланы бары да кече, кюн да ишлейдиле, тийишли бригада къуралгандыла, керек материалдан эмда оборудованиядан, сора отлукъдан эмда бузлауукъгъа къажай затладан къыстырыкъ этилгенди, – деп айтханды республиканы Башчысы.

«Элбрус» курортну тамблагъы кюнню жарыкъды

17 километрден 23 километрге жетдиргенди эмда эки канат жол хазырлай турады. 2026 жылгъа уа трассаланы узунлугу 35 километрден артыкъ боллукъду, төрт жангы подъёмник да ишлеп башларыкъды.

Быйыл августда альпинист шахарчыкъ эшиклерин ачарыкъды. Анда 68 адамгъа 19 объект боллукъду. Аты айтылган «Приют-11» да жангыртыла турады. Азау талада уа шендюю сервис-ара ишлеп башларыкъды.

Бу тийреде дагъыда туристлеге деп битеуда төрт минг жашар жери болган объек-

ектле ишленирикдиле. Алада бассейнле, саулукъландыруу комплексле, тау лыжа школ эмда башха затла боллукъдула. Барында да мингден артыкъ адамгъа ишчи жерле къураллыкъдыла.

Курортда 800 улоугъа тынгылы майдан барды. Андан ёрге, тала таба жетерча, энтта да эки жол ишленгенди. Минги тауну этеги сау жыл ишлеген курорт бола барганы бек игиди. Анда къуралган 30 километрден артыкъ экология жолчуклагъа да адамланы жанындан сейир уллудан-уллу бола барады», – дегенди Казбек Коков.

Россейни экономиканы айнытыу министри **Максим Решетников** Къабарты-Малкъаргъа иш бла келген кезиуде Минги тауну этегинде «Элбрус» туризм-рекреация комплексни айнытыуну юсюнден кенгеш бардырганды, деп жазганды республиканы Башчысы **Казбек Коков** кесини телеграм-каналында.

Кенгешге Кавказ.РФ акционер обществону башчысы **Андрей Юмшанов**, РФ-ни Экономиканы айнытыу министерствосуну ишчи къауумуну, КЪМР-ни Правительствосуну эмда Элбрус районуну жер-жерли самоуправление органларыны келечилери да къатышхандыла.

Министр айтханыча, «Элбрус» бююнлюкде саулай къыралда эм уллу, белгили курортду. Бери келген ту-

Эсе тутуу

4 бет

Сахна

9 бет

Огъурлулугъу, адеби, намысы бла да айырмалы эди

Жазычу, КЪМР-ни сыйлы журналисти **Текуланы Махайны** жашы **Жамал туугъанлы** бу кюнледе 90 жыл болады.

Къулийланы **Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда** бу кюнледе **Александр Островскийни «Гюняхсыз гюняхлыла»** деген пьесасына кере салынган мелодраманы премьерасы барады.

Пьесаны малкъар тилге **Табакъсойланы Мухтар** кечюргенди.

Магъанасы тас болмазлыкъ оюн

Инсанлыкъ сезимлерин ачыкълагъандыла

РФ-ни Президентине айырыулада Владимир Путин жанлылары кьол ызларын жыйыуну бирикдилген кюнню бардырылганды. Ол 16 январьда ётгенди эмда Къабарты-Малкъарда кеслерини инсанлыкъ борчларын толтуругъа сюйгенлеге «Единая Россияны» районлада эм шахарлада жамауат приёмныйлеринде тийишли мадарла къуралгандыла.

– РФ-ни Президентине айырыулада Владимир Путин жанлылары кьол ызларын жыйыуугъа «Единая Россияны» волонтерлары эм партияны жаш гвардиячылары къатышхандыла. Бу жумушлары толтурган кезиуде партияны жамауат приёмныйлери эрттенликде 9 сагъатда ачылып, ингирде 18 сагъатха дери ишлегендиле. Андан сора да, алада инсанланы тилеклерине бла тарыгъуларына да тынгылагъандыла, – дегенди KABARDIN-BALKAR.ER.RU сайтха партияны КЪМР-де регион бөлүмюню толтуруучу комитетини башчысы **Дмитрий Парафилов**.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Белгилеу

«Ленинградны къорчулагъанлагъа, Ата журтубуз ючюн жан бергенлеге – ёмюрлюк махтау»

18 январьда Россей Федерацияда Уллу Ата журт урушуну бек магъаналы кюнлеринден бири белгиленеди – Ленинград къуршоудан эркин этилгенли 81-жыллыгы. Шахарны толусунлай азатлау ма ол кюнден башланганды. Ленинградчыла ол кезиуде бир да болмаганча уллу жигитлик эмда чыдамлыкъ этгенлерин, душманнга ачыуугъа тэзюп болмазча къыйынлыкъланы алларында бююлмегенлерин, сыйларын тышюрмегенлерин белгилемей жарамаз.

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** республиканы жамауатын ол кюн бла алгъышлагъанды, Ленинградны къорулагъан жигитлени араларында Къабарты-Малкъарны махтаулу жашлары да болганларын айырып айтханды.

«Шахарны немис-фашист ууучлауучудан азатлар ючюн жанларын-къанларын аямай сермешген батырлары биз уллу хурмет бла эсгеребиз. Аланы жигитликлерин Россейни кеп миллетли халкъы бир заманда да унутурукъ туююлду.

Ол ачылуу жылланы Къабарты-Малкъарда да унутмагъандыла. «Ладожское келде «ёлмюсюзлюкню жолу бла» къутхарылган ленинградчылары къауумун бизни республикагъа да келтирген эдиле. Жигит шахар Ленинградны къоруулагъанлагъа, аны халкъына, Ата журтубуз, къыралыбызны келир мамыр заманы, Хорлам ючюн жигитча сермешип жан бергенлени барысына да – ёмюрлюк махтау!», – деп айтылады КЪМР-ни Башчысыны чакъыруу сёзюнде.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Регионну социал-экономика айныууну соруулары сюзюлгендиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Республиканы оноучусу министрге, министрствону кыауумуна республикага келгенлери ючюн жюрек ыразылыгын билдиргенди. Ол белгилегенге кере, Россейни Правительствоу экономикага себеплик этген мадарланы хайырланганы ючюн, регионла, бюгонню чакырыулага да кыарамагъанлай, айныуу ызын сакълаяладыла.

Жылны эсеплерине кере республиканы консолидированный бюджетини ёсююн да айтырчады. Регионну энчи файдалары былтыргъа кере 109,7 процентге ёсгендиле, предприниматель тирилик да эсленирчады, кеслери кеслерине иш кыурагъанланы саны эки жылга 71 минг чакълы бир адамга дери кёбейгенди.

Республиканы экономикасы тохташуулу айныды, анда турист бёлюмню ёсююнню маганалылыгы уллуду. Республикага туристлени келиулеру 2023 жылны ахырына 1,5 миллион адамдан

кёбюрек болганды, эки жыл мындан алда ол кёрюмдю миллион турист эди. Бёлюмден бюджетге файдала 13 миллиард сом чакълы бир болгандыла.

Мындан арысында да байламлыкда

ишлеу Президентибиз Владимир Владимирович Путин туризмни айнытуу жаны бла салгъан республикага эмда кыралга маганалы борчланы тамамларга онг берликди.

Кыарау

Максим
РЕШЕТНИКОВ:

Къабарты-Малкъар Республикага келигиз! Нальчикге келигиз! Элбрусха келигиз!

РФ-ни экономиканы айнытуу министри Максим Решетников бла КъМР-ни Башчысы Казбек Кокков Элбрусда туризм бла байламлы инфраструктура не халда болганына кыарагъандыла, ол санда августда хайырланлыргъа бериллик альпинист шахарчык ишленирик жерни, ачылыргъа хазыр болуп тургъан эки канат жолну да жокълагъандыла.

Максим Решетников «Эльбрус» курортну юсюнден оюмун журналистлеге билдиргенди.

– Бююн Шимал Кавказда кыыстау жолоучулугу экинчи кюнюдю. Тюненеги кенгешде «Эльбрус» курортну айнытуу онгларын сюзгенбиз, бююн а, бери келип, болумну кеси кёзюбюз бла кёргенбиз. Бизге айтылгъанны бла кёргенибизни башхалыгы артыкъ уллу туююлду, Элбрусну тюрлене барганы баямды. Кыыйын административ ишни ахыры хайырлы болганы кёрюнюп турады. Машиналаны салырча уллу майдан ачылганды. Ол а низам тохташдырууда бек маганалыды, солуу тийреледен автомобиль транспортну кетериге онг береди. Дагыда сатыу-алыуу, той-оюнга деп да майданла кыурагъандыла. Бююнлюкде жангы информация араны проекти жарашдырыла турады.

Машинала салырча майданны тегерегин тапландыруу да маганасы уллуду. Бери ахчаларын салыргъа суйгенле табылгандыла, ала ишлерин тирилгендиле. Бююнлюкде жуукъ жылдада кыонакъ юйлени кыурулушларын сайлау иш бардырылады.

Андан сора да, биз канат жолланы бла жангы ызыланы тартыу не халда болганына кыарагъанбиз. Аны бир кесеги ачылганды, башхалары жангы подъёмник ишлеп башласа ачыллыкдыла.

Битеу ишле кыыстау барадыла. Кав-

каз.РФ биригюнню командасы мында бек иги ишлейди, Элбрус айныр ючюн кыайгырады. Республиканы Башчысы Казбек Кокковха да иш былай кыурагы бардырылганы ючюн ыспас этеме. Биз бирге болуп, битеу оноуланы бир кыолга жыйышдыргъанбыз, бир ие болурча этгенбиз. Мындагы кыыйын болумлада ишлегенлеге да жюрек ыразылыгымы билдиреме. Ала профессионаладыла, республикаларын суюдиле – ол а бек маганалыды.

Бек башы – солурга келгенлени саны ёседди, алай эсе, ала Элбрусну жаратадыла, бери кыайтадыла. Мындан ары да мында халга, не зат тюрленгенине кыарарыкыбыз, керекли мадарла да этерикбиз.

Ол халда айныу, быллай ишле эмда

тюрлениуле кыралны президентини тюз оноу этгенини хайырындандыла. Ол туризмни ёсюмге себеплик этерик баш бёлюмледен биринча айнытыргъа кереклисин чертгенди. Бош алай айтып кыоймай, оноун ахча бла да бегитгенди. РФ-ни Правительствоу да анга жуаплы кёзден кыарайды, ол ишге дайым кёзкыулак болгъанлай турады.

Бу ишни дагыда бир энчилиги барды – Кавказны айныуун кыралны баш борчларындан бирине санау. Аны себепли битеу борчларыбызны толтуруу да ма бу иш бла байламдыла, аны хайырындан барабыз алга. Аны ючюн махтау салабыз бу ишни бардыргъанланы барысына да. Къабарты-Малкъар Республикага келигиз! Нальчикге келигиз! Элбрусха келигиз!

Жетишим

Фахмуллананы санында

Алгъаракъда, КъМР-ни Правительствоу Председатели Мусукланы Алий кыатышып, Нальчикде Жаш тёлю арада жыл сайын бардырылгъан «Къабарты-Малкъарны ёхтемлиги» деген эришиуде хорлагъанланы саугалагъандыла. Бу жол айырмалылары арасында «Иш кёллю Россей» жамауат биригюнню Къабарты-Малкъарда бёлюмню таматасыны орунбасары Таумурзаланы Салидат да болганды.

Эришюнню КъМР-ни Жаш тёлю ишлери жаны бла министрствосуну билеклиги бла республиканы Жаш тёлю ассоциациясы бардырады. Аны маганасы – жетишимли урунган, регионну эм

кыралны да айныууна кыыйын салгъан жаш адамланы ачыкларга эм белгилерге. Анга кыатышханла «Усталыгында айырмалы», «Жылны волонтеру»,

«Жамауат башчы», «Жаш предприниматель», «Жаш алим», «КъМР-ни шухлары», «Ишин уста билген», «Багъалы сёз», «Жылны спортчулары», «Элбрусну алтыны» деген бёлюмледе эришгендиле.

Ахырында тюзюнлей кыол кётюрууну эсеплерине эм журини оноуна кере хар бёлюмде хорламга экишер адам тийишли кёрюлгендиле. Алай бла «Жамауат башчы» дегенде Таумурзаланы Салидатха жетген болмагъанды.

Бююнлюкде аны тирилиги бла жаш адамланы республиканы жашаууна кыатышдыруу жаны бла уллу иш бардырылады. Ол санда социал проектлени бардырыуу эм предпринимательстволукъну айнытууга да юлюш кыошады, бу жаны бла жетишимле болдурганладан бириди.

Документле

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Буйругу

Россей Федерацияны Президентини 2023 жылда 18 сентябрьде чыгарылгъан «Кавказ инвестиция форумну юсюнден» 697-чи номерли Указын толтуруу жаны бла ишни кыуарча:

1. Кавказ инвестиция форумга Къабарты-Малкъар Республикадан келечилени кыатышыуларын хазырлау эмда аны бардырыуу себеплик этиу соруула жаны бла ишчи кыауумну кыуарга.

2. Кавказ инвестиция форумга Къабарты-Малкъар Республикадан келечилени кыатышыуларын хазырлау эмда аны бардырыуу себеплик этиу соруула жаны бла ишчи кыауумну кёргюзтолген тизмесин кыабыл кёрюрге.

Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы К. КОКОВ

Нальчик шахар,
2024 жыл 15 январь,
№3-РГ

Къабарты-Малкъар Республиканы
Башчысыны 2024 жылда
15 январьда чыгарылгъан
3-РГ номерли буйругу бла
кыабыл кёрюлгенди

Кавказ инвестиция форумга Къабарты- Малкъар Республикадан келечилени кыатышыула- рын хазырлау эмда аны бардырыуу себеплик этиу соруула жаны бла ишчи КЪАУУМ

Кокков К.В. Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы (ишчи кыауумну таматасы)

Мусукланы А.Т. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоу суну Председатели (ишчи кыауумну таматасыны орунбасары)

Ахохов Т.Б. Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны таматасы (ыразылыгына кере)

Ахубеков Ш.А. Къабарты-Малкъар Республиканы промышленность, энергетика эм сатыу-алыу министри

Говоров С.А. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоу суну Председатели биринчи орунбасары

Кумахов М.Л. Къабарты-Малкъар Республиканы маданият министри

Куниев М.А. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоу суну Председатели биринчи орунбасары

Лисун Е.А. Къабарты-Малкъар Республиканы финансла министри

Люев А.Х. Къабарты-Малкъар Республиканы жаш тёлю ишлери жаны бла министри

Рахыланы Б.М. Къабарты-Малкъар Республиканы экономика айнытуу министри (ишчи кыауумну секретары)

Сижажев Х.Л. Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлк министри

Хасанов И.М. Къабарты-Малкъар Республиканы спорт министри

Шогенцуков М.Л. Къабарты-Малкъар Республиканы курортла эм туризм министри

Тарых

Кёкден, жерден да бирча кюч салып ууатхандыла душманны!

18 январьда Ленинградны блокадасын кетериу операция башланганды

1943 жылда 18 январьда ингириде радио бла Совинформбюро быллай билдириуню бергенди: «Бу кюнледе Ладога кёлню кюнбатыш жанында аскерлери Ленинградны блокадада тутхан гитлерчи фашистлеге чабыуул кырагандыла... Душманны кыруулау ызына 14 километрге кирип, Нева черекден ётгендиле. Гитлерчиле бла кыанлы атышыу бардырып, Шлиссельбург шахарны, Марьино, Московская Дубровка, Липка эллени, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8-чи номерли ишчи эллени, Синявино эм Подгорная станцияланы эркин этгендиле. Алай бла жети кюнню баргъан сермешден сора Волхов эм Ленинград фронтла 18 январьда бирге кышулгандыла эмда Ленинградны блокадасын чачандыла...».

Бу билдириуню фашистлени кырушоуну тышген, хар кюн да ёлюнню кёзлерине кырагъан, ачдан, суусапдан кырылгъан жууукъларын басдыргъан ленинградчыла 872 кюнню бла кечени сакълагандыла.

«ЖАШАУНУ ЖОЛУ» ЮЗЮЛМЕГЕНДИ

«Ленинградская правда» газет 1943 жылда 19 январьда «Ленинградны блокадасы чачдырылганды! Тюнене Волхов эм Ленинград фронтла бирге кышулгандыла. Батыр совет аскерчилеге махтау! Немисли-фашист ууучлаучула кыжау бютунда уллу кюч! Хорламыбыз ючюн алгъа!» деген чакъырыу бла чыкыганды.

Ленинградны кырушудан эркин этиу 1943 жылда 12 январьда башланганды. Тарыхчыла жазгъанларыча, ол кюн хауаны сууукълугу 23 градуска дери жетгенди!

Эркин этиу операция башланган кезиуге жигит шахар душманны кыолунда тургъанлы юч жыл озганды. Немисли командованияны дуня башында эм ариу шахарны ачдан, суусапдан кыйнап, жер юсюнден жокъ этерге умутлары болганды.

Уруш башланган ал кюнледе Ленинградда аш-суу жетишмегени ачыкъланады, алай бла ётмекке карточкала блокада башлангынчы окъуна кийирилгендиле. Аны юсюнден а немислиле уста билгендиле. Ал кезиуде бир адамга 800 грамм ётмек жетгенди, алай 1941 жылны декабрине (блокада башлангандан сора төрт ай озуп) ишчилеге ётмекни ёлчеми – 250 граммга, сабийлеге бла бир жерде да ишлемегенлеге уа 125 граммга дери кысхартылады.

Ленинградны кыралны башха жерлери бла жалаанда бир жол байлаганды – Ла-

дога кёл. «Жашауну жолу» бла шахарга аш-азык келтирилгенди, ёлюмге жетген адамланы кытхаргандыла. Бу артыкда магъаналы жолну малкыар халкыны кеп жигит уланлары да кыруулагандыла, мамыр адамланы кытхаргандыла.

Ефрейтор Атабийланы Мухарбек Ленинград фронтну 23-чю Армиясыны 142-чи Кызыл байраклы стрелковий дивизиясыны 588-чи полкуну кыруулау кыралыбызны шимал ара шахарын немисли душманладан кыруулау сермешлеге кыатышханды. Ол кёрюзтген батырлыгы ючюн СССР-ни Баш Советини Президиумуну атындан «Ленинградны кыруулаганы ючюн» майдал бла саугъаланганды. Холамлы жаш, башха аскерчи нёгерлери, ленинградчыла бла бирге блокаданы 872 кюнунде ачыкыкыга, сууукылага тёзгенди, кыанлы сермешледе эки кере жаралы болганды.

Сержант Аналаны Таубий «Ленинградны кыруулаганы ючюн» майдалдан сора да, «Кёнигсбергги алганы ючюн» майдал бла да саугъаланганды. Ол кыулукъ этген батальон Ленинград тийреде, Волхов кыатында сермешлеге кыатышханды. Лыжный батальонну кыруулау бла Таубий фашистлени кеп жолларын кесгенди, гитче частылары гунч этгенди.

Ленинградны эркинлигин жуууклашдырыр ючюн, жанларын-кыанларын аймай урушхан жигитлени арасында аскер фель-

барыну Волхов фронт башлайды. Черекден ёткюп, 2-чи армия душманны тизгинлерин бузады: совет аскерчиле душманны теренине 60 километрге киредиле.

Алай бу жетишимни Ленинград фронт андан ары бардыралмаганды. Эки айдан немислиле 2-чи армияны башха аскерледен кесип, кырушоуга аладыла. Ол жыл жайда блокаданы жокъ этиуге бурулгъан энтта бир операция бардырылганды, алай бу жол да душман кючлю болады. Бу сермешледе, тюрлю-тюрлю тергеулеге кёре, 160 минг совет аскерчи жоулганды.

1943 жылда 12 январьда кырушоуну чачуу жаны бла кезиуло операция башланады. Ачдан, сууукдан кыйналгъан аскерчилени аллына бютунда кыйын борч салынады. Гитлерчиле черекни сол жанында тохтагандыла – ол а онг жагъадан бийик эди. Черекни жагъасында гитлерчиле сауутларын тизедиле, ол азды деп, жагъага суу кыууп, тёгерекни бузлатхандыла. Ма алай кыаты хазырланган эдиле гитлерчиле Ленинградны ычындырмазга.

Болсада совет аскерчиле бир ненча айны ичинде жараула бардырып, душманны кыапханларындан ётерге амалла излегендиле. 12 январьда Ленинград, Волхов фронтла да бирден тогла чачдырып башлайдыла. Атышыу бир ненча сагъатны тохтамайды. Ызы бла авиация кесини ишин башлайды. Гитлерчилеге баш кётюрюрге да кыймай, ызы бла аскерчиле атакага чыгъадыла. Жарауланы кезиунде юйренгенлерича буз чекледен ёткюп, сермешге киришедиле.

Кёкден, жерден да бирча кюч салып, гитлерчиле ууатыладыла. 17 кюнню ичинде уа былайтын автомобиль эм темир жолла ишленип, Ленинградны кытхаруу башланады.

1943 жылны ал кюнлеринде Ленинград блокада кетерилип башлаганы урушун андан ары барыунда, шахарны кытхарууда да уллу магъананы тутханды. Алай блокада толусунлай кетерилирин энтта жыл бла эки ыйык сакъларга тышгенди ...

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Жангылыкыла

Жагъаланы суу ашамазча

Бу кюнледе Акъ-Сууну төртюнчю посёлогунда Нальчик сууну кёпюрюню тийресинде черек жагъаланы кючлерча ишле тамамланыладыла. Эсге сала айтсакъ, объект элчиле эм кыонакыла да тири хайырланган, узунлугу 2,6 километрге жетген жолду. Алгъаракыла «Кёркыуусуз эм тынгылы автомобиль жолла» миллет проектге кёре анга ремонт этилгенди.

Черек жагъаланы кючлеу жаны бла мадарланы чеклеринде токкъсан метрде бетондан деу хуна кыуолуккъду. Черекни сол жанында да 35,7 метр тенгли бирде аллай ишле тамамланылыкыдыла. Аны бла бирге жауун, башха суула да жагъаны таламазча этилликди: арыкыла эм ёзге конструкцияла ишленирикдиле.

Планнга кёре, объект быйыл жаз башына битерге керекди.

Андан сора да, элчилени тилеклери бла Акъ-Сууда Жабо улу эм Бештау орамла бирге кышулгъан жерде кече жарык болурча мадар этилгенди.

Маргалазга келиширикдиле

Къабарты-Малкыар «Кёркыуусуз эм тынгылы автомобиль жолла» миллет проект тири бардырылгъан регионладан бирине саналады. Аны баш магъанасы адамланы болумларын игилендирегеди эм кёркыуусузлуккуну жалчытыргъады. Объектлени иги кесеге адамланы сайлауларына кёре жангыртыладыла.

Миллет проект болжалдан кеч кыалмай тамамланыр эм кемчиликсиз этилир ючюн, КъМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министрствосу жамауат организацияла бла байламлыкыда ишлейди. Аны чеклеринде жамауатчыла тынгылы ремонт ишле баргъан объ-

ектледе болуп, алада хал бла шагъырейленедиле.

Эсге сала айтсакъ, былтыр жамауатчыла регионда тынгылы ремонт этилген уллу объектлени барысында да болгандыла. Ай сайын жол мюлк ведомствону, ОНФ-ни келечилери бла бирге участокланы жокъламай, ишлени бла материалланы тынгылы болгъанларына бла кыалгъанларына эс бурмай кыймагандыла.

Таксиге сурам ёсегу

КъМР-ни Урунуу эмда социал кыруулау министрствосундан билдиргенлерича, Нальчикде бла Прохладныйде сакъатлагъа, сауукълары бла байламлы чекленген онглары болгъанлагъа социал такси ишлейди. Аны бла жыл санлары жетмиш жылдан атлагъан онгсузла хайырланыргъа боллуккъдула. Былтыр аллай себеплик 65 адамга этилгенди. Саулай алып айтханда, сагъынылгъан кезиуде энчи транспорт 311 кере чакъырылганды.

Аллай улоуну кырал, сауукъ сакълау, маданият, спорт эм башха учредениялагъа баргъанда хайырланыргъа жарайды. Ол солуу кюнледен сора, эрттенликде тогуз сагъатдан башлап ингирикде алты сагъатха дери ишлейди. Нальчикде бла Прохладныйде бёлюмлерини телефон номерлери былайдыла: **8 (8662) 40-19-72; 8(86631) 3-17-17.**

Жаш тёлуге кыйгыра

Чегем районда «Регион жаш тёлуге» федерал программага кёре, биринчи кеп функциялы жаш тёлу ара ишленирикди. Ол спорт школну мурдорунда орналлыкыды эм уллулугу эки жюзден аслам квадрат метрге жетерикди.

Мекям толусунлай бюгонню излемеге келиширикди, жангы оборудование, мебель да алынырыкыдыла. Мында жаш тёлу бла байламлы тюрлю-тюрлю жумушлагъа кыараллыкыды. Аны бла бирге жаш адамла заманларын хайырлы ётдюрюрге онгла да кыуаллыкыдыла. Чыгъармачылык бла кореширге мастерскойлары, ашханасы, конференцияла бардырылгъан уллу залы, медиа студиясы эм башха бёлюмлери да боллуккъдула.

Багъыу тынгылы тамамланырча

КъМР-ни Саулукъ сакълау министрствосундан билдиргенлерича, быйыл «Биринчи болушлукъ берген бёлюмню жангыртуу» программага эм «Саулукъ сакълау» миллет проектге кёре, Акъ-Сууда, Тёбен Черекде, Куба-Табада, Красносельское, Светловодское эм Звёздный элде амбулаторияланы кыруулаулары башланырыкыдыла. Жангы медицина мекямла толусунлай «Аяулу поликлиника» юлгюню излемерине келиширикдиле.

Аны бла бирге быйыл миллет проектге кёре, Нальчикде Мусука улу, Иванов атлы орамлада поликлиникалагъа, Элбрус бла Чегем районланы ара больницаларына, Огъары Малкыарны, Яникойну, Тёбен Чегемни, Кёндедени, Шалушканы эм Нартанны амбулаторияларына да тынгылы ремонт этилликди.

Эсге сала айтсакъ, программа ишлеп башлагъанлы республикада 23 объект жангыртылганды, аланы алтысы мурдорларындан ишленгендиле. Андан сора да, эки жюз медицина оборудование алыннганды эм эл поликлиникала бла амбулаториялагъа алтмыш машина алыннганды.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман хазырлаганды.

Эсде тутуу

Озгурлулугу, адеби, намысы бла да айырмалы эди

Жазыучу, КМР-ни сыйлы журналисти Текуланы Махайны жашы Жамал тууганлы бу кюнледе 90 жыл болады.

Он жылына дери ол Кенделенде жашаганды. Кечгюнчюлюкде Къазахстанда, бар аны төлюсоча, жете келген жашчыктай, юйорюне болуша, мал кютгенди, сабан сюргенди. Атасы Махай бла анасы Айтекланы Мариям 1930 жыллада Нальчикде Ленинчи окьюу шахарчыкда, ызы бла Орджоникидезде бухгалтерге окутугандыла. Бир тюрлю ишден къачмагъан ата-ана жети сабийни ариу таулу къылыкда ёсдюргендиле. «Уллу къазанда бишген эт чий къалмаз» дегенлей, ала бары да жамауатха жарагъан, иги да, тири да адамла болуп ёсгендиле.

Къазахстанда Жамал шолкуну тауусуп, ата-анасы анда къалгъанда, кеси бери келип, КМР-ни филология факультетини орус-малкъар бөлүмюне кирип, анда окуганды. Аны бошагъандан сора, 1962 жылдан солугуа кетгинчи, Теку улу «Коммунизмге жол» газетде алгъа тилманчла бөлүмюнде, артда жууаплы секретарьны орунбасары болуп, артдаракъда промшленность, совет къурулуш бөлүмюнде ишлегенди. 1994 жылда анга «КМР-ни сыйлы журналисти» деген ат берилгенди, ызы бла «За трудовое отличие» майдал бла сауғаланганды.

Редакцияда ишлегенле кеп жылланы ичинде Жамалны сабырлыгына, ариу халына сукъланганлай, анга хурмет этгенлей тургандыла. Жарсыуга, Жамал 2015 жылда дунясын алышанды.

Теку улу бла бирге кеп жылланы ишлеген Биттирланы Аминат аны юсюнден былай сагъынады: «Бош болуп аны бир заманда эслемез эдинг. Газетге хар кунден материалла керекдиле. Биринчиден, ол кеси башчылык этген тилманчла бөлүмюню борчун иги ангылаганды. Экинчиден, ол ишге уллу усталыгы бар эди. Башын кетюрмей, эрттенден ингирге дери кечюрое эди текстлени – указланы, докладланы, башха затланы да.

Мен аны басымлыгына сейир эте эдим,

бир тюрлю болумда да ачыуланмагъанына. «Сабыр киши кеп эслер» дегенлей, акъылы бла кеп затны ангылап, терк къабынып къалгъанлагъа тенг болмаганды. Дертленмегенди... Жаш коллегаларына да ариу къылыгы, сабыр ауазы бла юйретгенди хар нени да. Аны себепли коллективде намысы бек бийикде жюрюгенди».

Теммоланы Мухадина а былай айтады: «Жашау жолларыбыз, къадарыбыз бирге ушагъан тенгле эдик биз. Алай а ол бизни кёбюбюзден онглу эди. Жыйырма жылдында юйор къурап, ол 1957 жылда КМР-ни окьюргъа киргенде, аны хайт деген эки сабийи болганды.

Бизни студент жылларыбыз жаш төлюню къанат къатдыргъан, келю жарыгъан кезиге тюшгендиле. Текуланы Жамал эрттенден термилген муратына жетгенди. Эркинлиги къайтарылгъан малкъар халкыны туугъан жеринде жангы жашау этип башларыны мурдор ташын салгъанладан бири болганды. Студент жылларыбызда Жамал Хасания элде кеси кочюу бла журт салганды, элни жамауат жашаууна тири къатышханды.

Теку улу не ишге узалса да, аны тынгылы этгенди, башхалагъа юлгю кёрюзгенди. Аны юсюне да ол жарашыулугу бла кесине нёгерле терк тапханды. Жамал Махайны тунгуч уланы эди. Аны адеби, къылыгы, намысы, озгурлулугу къалгъан сабийлеге да кече барганды», – деп эсергенди ол Жамалны.

Теку улу малкъар адабиятны айныууна уллу юлюш къошханды. Ол Россейни Жазыучула союзуну члени эди. Аны «Сирки» атлы биринчи хапарла китабы 1974 жылда чыккъанды. Ол сабийлеге, таматалагъа да аталгъан хапарла жыйымдыгыды. Ары кирген чыгъармала жарыкдыла, тюзлюкге, игиликге чакырадыла, сабий шухлюккуну, кёлкъалдылыккыны, ёпкелюню ачылыгыны, жарашыуну татлылыгыны юсюнден айтадыла. Аны бла бирге

авторну ниет тазалыгын сакълайдыла.

Жазыучуну «Бир эрттенликде» (1984) деген китабы уа къысха повестъледен бла хапарладан къуралганды. Ары кирген чыгъармаланы жигитлери элли сабийле бла къартладыла. Китапха ат берген повестъни баш жигити тау элни жамауатыды. Бир юйдегини, тийрени юсю бла автор, уруш аллы кюнленен башлап, тау элде бола тургъан ишлени кёрюзтеди. Аны жигитлери ол къыралда болгъан шухлюк халланы, Ата журтха суймекликни, тюзлюккуну жакълауну юлгюсюн кёрюзтедиле. Ала – къартла, сабийле да ниет тазалыккыны юлгюлери болуп келедиле. Автор аланы сыфатларын алай ариу, алай тынгылы ишлегенди, сен да аланы эрттенден таныгъанча, жангыдан тансыкълагъанча кёронеди.

Жамалны бу китапха кирген бир къауум хапары уа сатира жанрда жазылгандыла: «Ашы аллына келсе...», «Суйюнчюнг мени», «Саугъа», «Юйренгени боллукъду», «Ахчаны кочюу», «Эски жара»...

Теку улуну «Дангыл тюз» (1993) деген китабына повестъле бла хапарла киргендиле. «Дангыл тюз» деген повестъде жазыучу не тюрлю болумда да, сёзю, къылыгы бла адам ич дунясын кёрюзтеди деп, аны айтады. Ариу, таза малкъар тил бла жазылгъан хапарларында Жамал сабийлени, жаньюарланы, къанатлыланы юсюнден айтады. Аланы, адамгъа ушаш, иги, аман къылыклары да болгъаны окьюучуну сейир этдирмей къоймайды. Жамалны «Дугъума шай» деген хапары уа окьюу китаплагъа киргенди.

Текуланы Жамал дагъыда «Боракъа», «Ёксюзле» деген алаамат романла жазганды. Биринчи романында ол XIV ёмюр-

де, Алтын Орданы кезиуянде болгъан ишлени юслеринден айтады. Романнга автор «Боракъа» деп атагъаныны магъанасы да анга келеди: бу сёз бизни ана тилибизде къая къызыны ауазы деген магъананы жюрютеди.

Романны ниет магъанасы – жазыучу узакъ ёмюрледе да Ата журтубузну эркинлиги ючюн кюреш барып тургъанын, анда хар адамны бети да энчи болгъанларын айтады. Мингле бла жылланы ичинде жашау тиричилигин тохтатмай, жашау къазауатында ёлетле бла, душманла бла кюреше, дини, аты да алышынганда, тюрленгенде да, таулу адам энчилигин тас этмегени, сёзсюз, романны бек къыйматлы айтыууду.

Къарыулу къарыусузну къуугъан адет ёмюрле жолунда эски бола билмегенди. Дуня башында байлык ючюн, махтау ючюн, биринчилик ючюн тохтамай къазауатла барадыла. Тохтамышны аллына тегюлген эди Европаны, Азияны да байлыккы. Алда Тохтамыш хан бла Акъсакъ Темир бир ниетли эдиле. Акъсакъ Темир Индий къыралгъа кетгенлей, Тохтамыш аны элин (къыралын) тонамаса, кеплени къадарлары башха болур эди.

Романда Жамал, тарых билимини теренлигин кёрюзтуп къоймай, халкъ чыгъармачылыккыны да алаамат билгенин баямлайды. Уучу Къула – таулу Сусанин, Акъсакъ Темирни тасхачыларын тарых теренине кийирип, артха жолсуз къояды, жауну къолуна тюшмез ючюн, ас-алан къызыла къаядан секиредиле. Ол къаягъа бюгюн да Къызыла-Кетген-Къая дейдиле. Ас-аланла – мажюсюле, иркувум тайпа – хустослула, келген душман а – ислам динлиле. Аллахха, тейрилеге, Хустосха да этиледиле тилекле бу чыгъармада.

«Ёксюз» атлы романда уа Жамал, бир суратлай, аны юйорюню озгъан ёмюрню отунда куйген төрт төлюсюню хапарын керти таулу тил бла, суратчы усталык бла айтады. Жазыучу ана тилибизни ким да сукъланырча билгени не къысха хапарында да эсленеди. Жамал, малкъар тилде аз жюрюген нарт сёзлени, айтыуланы да эсибизге сала, тил байлыккыбызгъа жангыдан сейирсиндиреди.

Таныгъанла дайым да сый, намыс берген, барыбыз да хурмет этген адам эди бизни къалам къарындашыбыз Текуланы Жамал. Аны бла байламлы эсгерилерибиз да, аны кесича, жарыкдыла, ариудула.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Оюм

Адет-тёрелерибиз да сакъландыла, жарыкълык да болду

Арт заманда тойланы къайда эмда къалай бардыргъа керек болгъаныны юсюнден кеп айтылады. Бирлери къууанчланы ресторанда ёдюрюню дурус кёредиле, башхалары юйде бютюн берекетли, къууатлы болгъан сунадыла. Мени сартын, той къайда да бардырылсын, къуралыуу болсун, адет-тёрелерибиз сакълансынла ансы. Дагъыда мен быллай оюмгъа келгенме: аны бардыргъан уста болса, ол борчуна жууаплы кёзден къараса, ол заманда той бир заманда да унутулмазча боллукъду.

Ма аллай тойладан биринде алгъаракълада манга да болургъа тюшгенди. Ол «Марал» ашханада ётгенди. Аны Зезаланы Марат бардыргъанды. Аны миллет кийимле кийип чыккъанына, тауча шатык сёлешгенине, адет-тёрелерибизни иги билгенине бек бюсюрегенме. Хар жангы башланган ишге уа Къурандан сурала келтире эди.

Эки жанындан да къонакъла жерлерин тапханларындан сора, Марат, ишин бардыра, арагъа герпегежчи Биттирланы Исмайылны чакырады. Ол ариу макъамы бла тойгъа келгенлени къууандырады, аны ариу ауазы мени да эсимде къалганды.

Энчи не затны белгилерик эдим: бу тойда къулакъланы сангырау, башны хайран этген, тохтаусуз айтылгъан жырла, макъамла жокъ эдиле. Биз бир бирибиз бла ушакъ этерге, той башчы къурагъан тюрлю-тюрлю оюнлагъа къатышыргъа онг тапханбыз, солуп, зауукълук алгъанбыз. Дагъыда башхаланы адет-тёрелеринден бир зат хайырланмагъанды, кесибизни адетлерибиз а тийишлисича этилгендиле.

Алгъа киеуню кёрюзтюдюле. Ол, нёгерлери бла келип, эр кишиле бла саламлашып, андан сора да тийишлисича киеу аякъны да тамам этип, таматаланы эркинлиги бла артха кетеди. Аны ызындан келинни чыгъа-

радыла. Былайда да баш ауну алыу, татлы тили болсун деп бал къапдырыу, берекети бла келсин деп, башындан ача бла конфетле къуюу адетле тамамланыладыла. Тукъум таматала келинлерин кучакълап танышхандан сора, нёгер къызчыклары аны да тургъан отууна ариу ашырадыла.

Келин, киеу да башха-башха отулада олтургандыла. Бир-бир тойладача, ала, тамата къонакъладан сыйлы болуп, төрге чыкмагъандыла. Экиси да, той бошалып, хар ким да юйлерине кетгинчи, къонакъланы араларында кёрюмегендиле.

Той а бара эди. Марат ашханагъа келгенлени араларында «Сен а тюз жууап

бераллыккымыса?», «Муну аты уа тауча къалайды?», «Къаллай ариу адетлерибизни, тёрелерибизни билесе?» дегенча соруула берип, оюн къурайды. Бир энчи къагытда соруула жазыладыла. Алагъа тюз жууап къайтаргъанла энчи саугъа къоллу боладыла, толкъун къарсла бла сыйланадыла. Ол оюн бошалгъандан сора, бир кесекден жаш адамланы араларында оюн къуралады. Жууук юлюшлени эки жанындан да къызчыкыла уллу столну артында сюелип, талай тиширүү ишни тамамларгъа керекдиле. Аладан къайсы тынгылы этсе ишни, ол махтаугъа тийишли болады. Къызыла картоф, сохан артадыла, быстыргъа тийме

тигедиле, сабийни бёлейдиле, столну омакъ жасайдыла.

Ала ишлерин тынгылы толтургунчу, къараучула, тегерекге жыйылып, эришгенле ючюн къайгыра, сёзлери, къарслары бла да кёллендиредиле. Ол оюн да бошалгъандан сора, арагъа жашла чыгъадыла. Ала кочлерин, къарыуларын, билимлерин да сынадыла. Жыйылгъанла уа алагъа уллу сейирге къалып къарайдыла. Ахырында уа жангы къуралгъан жаш юйюрге ыразылыккы болгъан алгъышын уллу акъ къагытда малкъар тилде халатсыз жаргаргъа керек эди. Ол да оюнладан бириди.

Марат бек гитчелени да унутмагъанды. Аланы да ойнатыр ючюн къалмагъанды. Алай бла тойда кепле кепню билгендиле, эшитгендиле, усталыкларына да кёрюзгендиле.

Бу тойда къыз гол къысымны атмады, киеу бла келин торту кесмедиле, орус неках этип, бир бирге жюзюккел кийдирмедиле, эки ана да бирге, сабийлери бла тобешмедиле, артда жаш бла къыз бирге олтуруп, къубулмадыла. Къысха айтханда, шёндююгю тойларыбызгъа кийириле баргъан кеп рексиз, жангы тёреле, адетле этилмедиле, аны ючюн а той жарык, ариу, эсде турур ючюн къалмагъанды. Ол кюн тойда болгъан кепле, аланы араларында уа жаш адамла да бар эдиле, эрттегили ариу таулу адетлерибиз, тёрелерибиз къайтарылгъанларына аланы кёргенлерине ыразылыккыларын ала да билдирдиле.

Халкъыбызны бурун заманладан къала келген ариу адетлери кепдюле, аланы унутмаз, жашауда жюрютюр ючюн, тойларыбызда, башха къууанчларыбызда да хайырлансакъ керекди деп, алай сунама.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Сахна

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда бу кюнледе Александр Островскийни «Гонимыс гонимыла» деген пьесасына кере салынган мелодраманы премьерасы барады.

Бу авторну пьесаларына кере ары дери да болгандыла Малкъар театрда оюнла: Казбек Дзудтагов салып «Хайырлы жер», Къулийланы Борис салып да «Кеси адамла – келиширбиз» деген спектакльле. Бу оюнну уа Скандарбек Тулпаров салганды – Дагыстанда А. Салаватов атлы къумукъ музыка драма театры директору, Москвада «Кюнчыгыш – Кюнбатыш» атлы театры къурагъан режиссёр. Музыка бла жасау да аныды. Художниги уа Борис Голодницкийди. Пьесаны малкъар тилге Табакъсойланы Мухтар кечюргенди.

Ол XIX ёмюрде жазылган эсе да, аны магъанасы бюгюн да тас болмагъанын кёрюзгенди оюн. Малкъар театры фахмулу актёрлары уллу кюч салгандыла анга. Жанр энчилигин айтханда, мелодрама, комедия деп, алай белгиленсе да, аны трагикомедия деп аныларга боллукъду. Сюжет ызы анга шагъатлыкъ этеди.

Иш къонакъ юйде барады. Аны жасалыу къыйыр шахарчыкълада эртте заманланы эсге салады: къатапа терезе, эшик жабыула, кийим такъгыч, аллында диван, сора эки стол кюзюлеры бла. Ары, шахарга гастрольла келген белгили актриса Елена Кручининаны (Мамайланы-Жангоразланы Фатима) излей, Нил Дудукин (Байдаланы Шахым) кирип келеди. Ол бай адамды, санатда ишлегенлеге къайгыра, жашауун алай ётдореди. Актриса анда болмагъанын билдиреди жумушчусу Иван (актёр Жашуулары Мухаммат).

Ызы бла гримёркага ол жерли театры актрисасы Нина Коринкина киреди (Созайланы Мариям). Ол жютю сёзлю, аман къылыкълы жаш актёр Григорий Незнамов (Джаппулары Марат) эриши сёзю бла къолайлы Мухобоевни жанына тийгенин, ол болум уллу къауғага ётгенин айтады. Энди Незнамовну шахардан къыстарыкъларын билдиреди. Ол затланы Дудукинге айта туруп, аны сёзюнде не жандаурлукъ, не башха сезим эсленмейди, жаланда аны эриши ниети ачылады. Ол Григорий зийна бла туугъанын, аны бир сабийсиз юйор мындан Сибирге алып кетгенлерин, ёсдюрген атасы ёлюп, ёге анасы башха адам бла жашау къурагъанда, анга асыры аман болгандан, жаш аладан къачып, бери къайтып, артистлеге къошулуп къалганын айтады.

Оюнну узунуна Нил Дудукин кенг жюрекли, иги адам болганы сёзюнде, ишинде да кёрюнгенлей турады. Анга ышаныу да барды. Шахым ол рольну – XIX ёмюрде бай адамны – аламан ойнайды.

Гастрольла келген актриса Незнамовну шахардан къыстама деп, губернатордан тилей барады. Ол Нилге бу шахардан болганын, мында аны жашчыгы ауушханын, онжети жылны ичинде бери биринчи кере келгенин да айтады. Ол жашын ёлюп кёрмегенди да, сау болур деген иги къууун жашап турады жюрегинде. Жашчыгы къыйын ауругъанда, ол да ауруп, эсин ташлап, аны узакъ жууугъа – жашауу келген тишируу – кесине алып бакъганды. Ол эки айдан кесине келгенде уа, сабийи ёлгенин

Магъанасы тас болмазлыкъ оюн

билдиргенди сабийни атасы. Аны ол жарсылу хапарын эшитген Нил кёл этдиреди, алай а болуп кетген затны тюзетир онг хар заманда чыкъмагъанын да эсгертеди.

Билмей турганлай, ары Незнамов бла аны шуёху Шмага (Гогуйланы Арафат) келедиле. Былайда Григорий актрисага кесине къалай ёсгенин, кишиге керек болмагъанын да айтады ачыуу бла – ол тилемегенди актрисадан аны къутхарырын, сора ол нек барырга керек эди губернаторга Незнамовну кечерин тилеп? Кручинина кечгинлик тилейди эмда кимге да къолундан келгенича игилик этерге суйгенин айтады. Ийнанмайды аллай жандаурлукъга Григорий. Актриса анга жашауда иги адамла аз тубегенлерине жарсыйды. Сора ахча береди, къышда асыры женгил кийинип турган шуёхунг Шмагага пальто ал, деп.

Актрисаны адамлыгына баш уруп, аны къолун уппа этеди Григорий эм андан келген жылыну эслеп, къууанады.

Муров (Жангоразланы Мажит) келеди Елена Кручининада эрттеги суйгенин танып. Олду аны жашыны атасы. Къачан эсе да, жарлыды деп, алмай къойгъан къызын,

энди уа белгили актрисаны, къолун тилейди ол. Юйдегиси ёлюп, хазырды аны бийче этерге. Алай а Елена жаланда жашындан хапар излейди. Аны сау болганын анга факъыра тишируу (Шидакъланы Фатима) айтады.

Гитче шахарчыкны актрисасы Нина уа тынчыкъсызды: къараучула, бай адамла, къайсы да къайдан эсе да келген Еленага уллу эс бургъанларын, аны махтагъанларын жаратмайды, кюйюкленипди. Ол даун ол тосу Пётр Миловзоровха (Геляхланы Мурат) айтады. Ала фитна къурагъа келишедиле: жашын атып кетгенди бир заманда деп, уллу актрисаны айыпты этерге излейдиле.

Жолга чыгып турган Елена ол ашханага келеди. Григорий, атасы Муров, ол, жерли актриса Нина, Пётр, Шмага да анда боладыла. Алайда сабийлерин атып кетген аналага да саулукъ, насып, тынчыкълы жашау болсун, деп алгыш этеди Григорий. Сора жылыу угъай, сабийлерине аллай затланы къойгъанланы эсгерип, боюнунда тагылып турган анасындан къалган медальонну юзюп алады. Алайда танийдыла жашларын Елена бла Муров.

Алай жангы къуллукъ сакълагъан Муров аны къайгылы туюлдою. Ол къачып кетеди.

Спектакльде дагыда эпизодлада жаш актёрла ойнайдыла – трактирде ишлегенле, жумушчула.

Былайда Еленаны сыфатын алай уста къурагъан Мамайланы Фатиманы сахна искусствосуну бийик юлгюсюне тутарга боллукъду. Хар заманда, ол ойнагъан угъай, жашагъан этеди сахнада ол насыпсыз тиширууну орунунда.

Бек кючлю къуралгъан сыфатладан бири уа – факъырачы тиширууду. Шидакъланы Доттуланы Фатима керти да уллу актрисадан болганын дайым кёрюзгенлей келеди. Бу жол а ол, баям, сахнада сыфат къураууну бек бийгине жетгенди. Ол, жашауу келген тиширууну ойнай, заманы да хорлагъанын белгилерчады.

Джаппулары Марат, Незнамовну сыфатын къурай, аны ниети таза болганын, алай а ол – ёксюзлюк, жарлылыкъ къысхан адам – кесичалага ушарга кюрешиген сёзю, къымылдауу бла да тынчылы кёрюзталганды. Аллай адамла боладыла, аманлага тенг болурга кюрешселе да, ниетлери тазалай къалады, тышлары къалай болса да, аланы ичлерине кир къонмайды. Ма аллайды Маратны жигити.

Гогуйланы Арафат жаш актёрланы къауумданды. Аны фахмусу уа алай элпекди, сынмлы сахна къарындашларын артха къалмай. Ол аны хар оюнда кёрюзте барады. Баям, режиссёрланы къууанчыды аллай актёр.

Республикада Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумакулланы Мустафаны жашы Борис, оюннга къарап чыкъгандан сора: «Аламан спектакль! Суююп къараганма. Мени бютонда бек къууандырган а – жаш актёрларыбызны былай жетишимли сыфатла курай билгенлериди. Малкъар театры келлик кюню, Арафатча, Маратча, аллай фахмулу актёр жашла бла байламлы болганы иги шартды», – дегенди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Жетишим

Сыйлы сауға бла къайтхандыла

«Эдельвейс» тепсеу ансамбль Москвада «Лидер России» деген конкурсну чеклеринде бардырылган фестивалны эм сыйлы саугасын алып къайтханды.

Коллектив анда «Миллет тепсеу» деген бёлюмде бийик бағага тийишли болганды. Жаш тепсеучюле «Кафа» бла чыкъган эдиле сахнага.

Тепсеу школну таматасы Олеся Шогенова билдиргенге кере, бу эришиуге ала 8 тепсеу хазыр-

лагъан эдиле. Аладан жетисине жюри бийик баға бичгенди. Гран-Приге да ала аны ючюн тийишли болгандыла. Дагыда ансамбльны хазырлыгын, костюмларын да энчи белгилеген эдиле. «Эдельвейс», дипломладан сора да, 30 минг сом бла да саугаланганды эм мындан арысында бардырылыкъ конкурслагъа къатыша турурга эркинлик алганды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Себеплик

Палестинадан сабийлени окъуу жылга хазырларыкъдыла

Къабарты-Малкъарны Жарыкъландыруу эм илму, Курортла эм туризм министрстволарыны, Нальчики билим бериу департаментини, Сабийлени эм жаш тёлюню чыгармачылыкларыны арасыны келчилери Палестинадан къачхынчыла бла тубешгендиле, аланы сабийлерин окъутууну юсюнден сёлешгендиле.

Курортла эм туризм министр-

стводан билдиргенлерича, жууукъ заманда аланы окъуу жылга хазырларча орус тилге юретип тебирерикдиле. Андан тышында, къошакъ дерсле да берилдикдиле. Алада республиканы халкъларыны адет-тёрелерини юсюнден айтылыкъды, ала бизни жашауубузну аныларча жолоучулукъла къураллыкъдыла, лекция окъуллукъду.

Кёрюмдюле

Къолайлылага къошулады

Къырал статистика федерал службадан билдиргенлерине кере, былтыр ючюнчю кварталны эселлерине тийишлиликде Къабарты-Малкъарда адамланы къолайлары 13,1 процентге ёсгенди. Дагыда рейтингни биринчи тизгинлеринде Тюмень область, Татарстан эм Камчатка барадыла. Алада да бу жаны бла кёрюмдю 10-12 процентге жетеди. Республикада айдаланы танг

кесеги сабий пособияладан тишеди. Былтыр анга деп юйорлеге отуз миллиард сом төленгенди. Арт заманда бюджетниклени да айлыкъларына къошулганды эм ишисилени саны да азайтылганды. Аны бла бирге промышленный, агропромышленный комплекс, туризм бёлюмде да болум игиге тюзелгенди.

Бизни корр.

Къол устала

Шаханланы Сафарны къызы Фариза халкъыбызны фахмулу къызларындан бириди. Ол эрттеден бери тигиу бла кюрешеди, бюгюнлюкде аны усталыгын республикада кепле биледиле, къол ызын жаратадыла. Ол тюрлю-тюрлю фестивальлада, кёргюзтюледе алчы жерлеге тийишли болганлай турады, аны алаамат миллет оюуларын бла кийимлерин «Алтын къол» фестивалда да кере турургъа онг барды. Ресторанлада, больницада ишлегенле, аны къол ызына бюсюреп, кеслерине энчи ишчи кийимле тикдиредиле. Бюгюн ол бизни ушакъ нёгерибизди.

- Фариза, сен бу усталыкъны къалай сайлаганса?

- Не заманда да тигиу бла кюрешген ишни бек жаратханма. Биз юйде төрт эгеч бла бир къарындаш болабыз. 90-чы жыллада школдан сора КЪМКЪУ-ну дизайн колледжине барама дегенде, атам, тиширине керекли ишти деп, ыразы болган эди. Аны себепли мен ол окъуу юйю биринчи бошагъанларыны санында болама.

Суратла ишлегеними, тикгеними устазыларым бек жарата эдиле, окъууну бошай туруб а, дипломуму белгили художник Руслан Цримовну башчылыгында жазганма. Диплом ишими хазырлай туруп, анга эки кере тубеген эдим. Къоруулау кюн келгенинде уа, тынгылы этгенсе буюрулган ишинги, деп махтады, ызы бла уа колледжге устаз этип аладыла. Алай къауум замандан юйор къурап, Кисловодскга кетерге тшошеди.

Талай жылдан а артха, Нальчикге, къайтып, суйген ишими къолгъа алып, тири кюрешип башлайма. Миллет оюула салып, бюгюнлюкге жарагъан тюрлю-тюрлю кийимле къурайма, нек дегенде, эртте заманда, узун чепкенлени кийип турургъа къыйынды, кесибишни миллет хазнабызны уа тас этип къойсакъ суймейме.

- Жашауунгу бу усталыкъ бла байлагъанынга сокъуранганынг болганмыды?

- Угъай, ишими бек сюеме. Сабийлерим къагъанакъла болуп, тигиу бла кюреширге хазна заманын болмагъанда бек тансыкъ бола эдим. Жангы затла къуаргъа термиле эдим. Иш тынч болмагъанлыкъгъа, мен мында солугъан этеме, башында бир сагъышларынг, жарсыуларынг болса да, ол аланы селейтирге болушады. Аны хайыры бла да жангы адамла бла

«Миллет хазнабызны тас этип къойсакъ суймейме»

тынышама, юслерине ариу ушагъан кийимле тигип, ыразы эталгъаныма да къуанама.

Белгилисича, энчи юлгю хар адамгъа да бирча ариу жарашып къалмайды, айтханлары ушамазлыгын ангылап, кесими оюумуа кере тигип бергениме бюсюреп кийселе уа, къуанама.

- Сен кесинге, юйдегилеринге да тиге болурса? Къол ишинги адамланы юслеринде кёрсенг, къуанамыса?

- Къыйыным зыраф болмагъанлай, адамла аны жаратып, хайырын кёрселе, ыразы болама. Къызчыкъладан бири төртюнчю классны бошагъанында, выпускной балгъа школ ызгъа кере узун жыйрыкъ этген эдим, сабийле аны жаратып, төгерегин алып къарай эдиле. Тамата къыз да бу усталыкъ бла кюреширге сюеди.

- Мында фахмулукъдан, усталыкъдан сора да, тэзюмлюк да керек болур? Адам быллай кийим сюеме деп келсе, неден башлайса ишинги?

- Мени оюумуа кере, тэзюмлюк хар иште да керекди. Атам хар заманда: «Барыгъыздан да Фариза тэзюмлюк», – деучю эди. Юсюне кийим тикдирирге адам келсе, эм алгъа кесими оюумуа айтама, артда аны къагъытда ишлеп, къаллай боллугъун кёргюзтеме. Ушатса уа, юлгюлерин хазырлайма, къаллай къумачдан тап боллугъун да сайлайбыз.

Келинчикле миллет оюула бла той жыйрыкъла тикдирирге терк-терк келедиле. Барысы да бирча болмазча, жангы, сейир затла къошаргъа да сюеме. Сёз ючюн, чепкеними бир тюрлюсюню сейирлиги недеди десеги, стилине «трансформер» дейдиле. Жаулугъу башлыкъча (капюшонча) да болады, жайылган да этеди, башха кийгенде уа, ол бек ариу кёрюнеди.

«Токио-бар» ресторанны ачылыуна кийимле къуаргъа керек эди. Оюмларымы кёргюзтгенимде, аланы ушатмай, тюрлендирип башлайдыла. Ахырында кеслери къурагъанны жаратмай, мени оюумуа келип, алагъа бюсюреп, ол стильде этген эдим ишчилени кийимлерин.

- Фариза, сен кеп фестивалда, эришиуледе да алчы жерлеге тийишли болганлай тураса. Санкт-Петербургда Шимал Кавказны дизайнерлерини «НАРТЫ» деген кёргюзтюеде да болганса. Аны юсюнден да айтсанг эди?

- Ол бек уллу фестиваль болганды, ары Россейден, тыш къаралладан да белгили модельерле, стилистле

да келген эдиле. Анда Шимал Кавказны культурасы, тарыхы, миллет кийимлери бла шагъиреленирге амал болганды. Хар миллетни да бир дизайнери келген эди, мен да нёгерим Шакъманланы Гульнара бла анда журини «Балкария» деген коллекциябыз бла танышдыргъанбыз.

Ынналарым Шаханланы бла Абайланы тукъумларындан къалган чилле жаулукъ бла кямарны да элтген эдим. Анда бюгюнлюкде кьерге жарагъан миллет накъышлары бла кийимлени эм келин жыйрыкъланы кёргюзтгенбиз. Ала барысы да миллет чепкенлерибизге кере этилгендиле, аны себепли ынналадан къалган кямар, жаулукъ да ала бла бирге алаамат кёрюне эдиле.

Жюри биз элтген ишлени жаратып, уллу багъа берген эди. Фестивальны жабаргъа да коллекциябызны сайлайды, алай бла Газаланы Алимни «Балкария» деген жыргъа бизни коллекциябызны энчи сахнагъа чыгъарып, фестивальны жапхан эдиле. Ары элтген чепкенлерибизни жаратханла кеп болуп, аланы анда окъуна сатып алгъандыла.

- Гинжилеге да бир да болмагъанча дариий къумачдан ариу миллет кийимле тикгенинг билебиз. Ол да тынч болмаз?

- Бу проектни Дудланы Алина бла бирге башлагъанбыз. Мен юйорлеге да энчи миллет оюулары бла кийимле тигеме. Сора Алина гинжиле ишлеп, мен а адамлагъа тикген жыйрыкъланы алагъа да хазырлайма. Уллу адамгъача, хар неси да энчи тигиледи, накъышлары да минчакъла бла этилдиле. Алла гинжилени суйгенле да асламдыла, алай алагъа кийимни тикген тынч иш туюлду, кеп заман, къыйын да кетеди. Энди барлыкъ фестивалда аллай къауум гинжини да кёргюзтор умутлума.

- Мындан ары уа къаллай муратларынг бардыла?

- Жаш тёлю бла байламлы талай проект къурагъанма. Аланы келе турган Малкъар халкъны жангырю юсюне хазырларгъа муратым барды. Шёндю интернетде оюмунгу кёрселе, башхала аны кеслерини проектлери хайырланып башлайдыла. Аны ючюн эндиги проектлерими ол байрамгъа жуукъ заманга хазырлап туура этерге сюеме.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.
СУРАТДА: (башында ортада)
Шаханланы Фариза.

Чекчиле**Борчну заманынга төлерге керекди**

Жангы жылны байрамларыны кезиуонде жыйырмагъа жуукъ адам къыралны чегинден эталмай къалгандыла. Ала быллай болумгъа борчларын төлеменгелери ючюн тюшгендиле.

Минеральные Воды, Ставрополь эм Нальчик халкъла аралы чекчи бөлүмледе РФ-ни Сюд приставланы федерал службасы тыш къыралгъа барыргъа эркинликлерине чекле салган инсанла ачыкъланадыла. Былтыр аллай 900 адам тохтатылганды. Ала борчларын, тазирлени, алиментлени, башха төлеулени этмегенлери ючюн тюшгендиле быллай болумгъа.

РФ-ни ФСБ-сыны КЪМР-де Чекчи управлениясыны пресс-службасындан бизге ангылатханларыча, заманны, ахчаны да зыраф этмез ючюн, тыш къыралгъа барыргъа хазырланган кезиуде ФСПП-ны сайтында сизге чекле салынганларын бла къалганларын билдирге, борчла бар эселе, аланы төлерге керекди.

- Инсаннга Россейден тышына барыргъа эркинлик анга салынган жууаплыкъ кетерилгенини юсюнден билдириу берилгенден сора къайтарыллыкъды, дегендиле бизге ведомстводан.

УФСБ**Биягъы жууапха тартылганды**

Республиканы инсаны экстремист организацияны белгисин жамауатха ачыкъ этгени ючюн жууап тутарыкъды.

Экстремизмге къажу излеу-тинтиу жумушланы толтурган кезиуде РФ-ни ФСБ-сыны КЪМР-де Управлениясыны къуллукъчулары Басхан райондан 39-жыллыкъ Биттуев Р.И-ни аманлыкъчы ишин тыйгандыла.

Тохташдырылганыча, ол алгъын да РФ-ни Административ бузукълукъланы кодексини 20.3-чю статьясыны 1-чи кесегине кере жууапха тартылганды. 2023 жылда июльда ол социал сетъледен биринде экстремист организацияны юсюнден материалла басмалагъанды.

Басхан районну сюдюню оноуу бла Биттуев Р.И. Россейни УК-сыны 282.4-чю статьясыны 1-чи кесегин бузгъанын тохташдырып, аны эркинлигин юч жылгъа сыйырыргъа деген оноуну чыгъарганды. Ол условно халда тутулукъду. Оноу кючюне киргенди, деп билдиргендиле бизге УФСБ-ны пресс-службасындан.

Росгвардия**Жашырын шартла басмаланырыкъдыла**

Ленинград фашист уучлаучуладан эркин этилгенли 81 жыл толгъанына аталып, Росгвардия, ведомствону ара музейи бла бирге, тарых проектни башлагъанды. Аны чеклеринде блокаданы жокъ этиуде право низамны саукълаучу органланы магъаналарыны юслеринден тарых шартла, архив документле басмаланырыкъдыла.

Алай бла Нева черекде шахарны душмандан къоруулауда НКВД-ны аскерлерини жигитликлерини, Ленинград фронтда мараучуланы батырлыкъларыны, Ладога кёлде «Жашауну жолун» сынагъан аскерчилерини, право низамны саукълаучуларыны бронепоездлерини юслеринден сейир шартланы билдирге онг боллукъ.

Ленинградны блокадасы чачдырылганды 81 жыл толгъанын белгилеуню чеклеринде Росгвардияны ара музейи кёрмюч къуарыкъды. Анда право низамны саукълаучу органланы шахарда бардыргъан ишлерини юслеринден архив документле ачыкъ этилликдиле. Дагъыда суратла, аскерчилени документлери, кийимлери, шахарчылары ёлюмден саукълагъан «блокада» ётмек, 28-чи бронепоездни байрагъы да кёргюзтюллюкдюле.

Билдириу**Ахчаны законсуз жыйгъандыла**

Россейни Нальчикде УМВД-сыны следствие управлениясы кеп къатлы юйю ишлетиуге инсанладан ахчаны законсуз жыйыу къуралганы бла байламлы тинтиуле бардырады. Мекам Нальчикде Атажукин орамда ишлетиленди. Къурулушу «Д-СТАР» биригиу бардыргъанды.

Компанияны законсуз ишлеринден хата тапханла ич ишле органлагъа келирге боллукъдула: **Нальчик шахар, Байсолтанланы Алим атлы орам, 11 «а» мекам.**

Дежурный бөлүмню телефон номери: **(8-866-2) 49-46-02.**

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

- Бала, Алан, Жангы жыл келди дунягъа! Къар да жауады, жауады, дуняны чыммакъ эте, тазалай, ариулай. Сен а тешегинги терезе къатына салыргъа къоймайса...көрмейсе дуняны ариулугъун. Сабийле уа ойнайдыла, чабадыла, бир бирлерине къар токъмакъчыкъла атадыла.

- Къар токъмакъ терезени ууатып, манга тийсе уа!

- Орамдан учуп, терезегеми жетерикдиле? Къардан сенден сора ким къоркъа болур? Жазда уа, жазда? Не зат тиерикди санга? Къабыргъадан сора зат көрмей жашауунг озуп барады.

- Мен тешегимде, къабыргъама къатында бир затдан да къоркъмайма.

КЪАР А АЛАЙ ЖАУА ЭДИ – ЖОМАКЪДАЧА!

Хапар

- Къабыргъа...къабыргъа киргенлей. Манга быйыл жюз бла эки жыл толду, санга жыйырма бла беш, аладан жетисин бу отоудан чыгъаргъа къоркъуп жашайса. Бала, не болгъан эди ол кече, энтта да бир айтчы.

- Школну бошагъан байрамыбыз бошалгъанлай, биз юйге тебирейбиз, алай кеч эди да, бир адамны да уятмаз ючюн, чардакъда биченде къалабыз. Ол кече мени не зат эсе да элгендиргенди. Бир зат тийген эди къолума. Адамны къолу тыйол эди ол. Сын къатдым къоркъгъандан. Юйге келгенимлей, аякъларым къурушдула.

- Ой, ананг Айшат кезми этген болур эди? Адамла: «Сени туудукъчугъунг Айшатдан ариу жан дунягъа жаратылгъан болмаз,- дегенликге, мен анга «эришичигим» деучю эдим. Ол а сени къубултуп, «жаным – кезюм», «ариуум, алтыным» дей кетди да, эшигинги жапды. Ол Москвада профессор тунгюлтген эди. Айшатымы кезлери ёлгюнчю ёчюлген эдиле. Мен а тас этмейме умутуму.

- Ынна, не умутунгу?

- Сен алыкъа турлукъса аягъы юсюнге, көрорсе!

- Къалай?

- Ма алай! Кюнню чыкъгъаны хар кюнден – жомакъды. Кюн да ёчюллюкдю бир заманда. Айны чыкъгъаны да жомакъды. Къарны жаугъаны, тереклени чакъгъаны, жауунну жаугъаны – хар зат да къууанчды, жырды. Айшатым аны къалай ангыламай болур эди? Къызым ёлдю, туудугъум ёлдю...не къырылыу, не палах жетгенди сизге? Дуня къууанчдан, жомакъдан толгъанда.

- Ынна, сен а къоркъамамыс бир затдан?

- Угъай, бала, угъай. Бизни жаратханны къо-

лундабыз биз. Мен къоркъмайма бир затдан да. Тамбла эфендиге барайым, аны бла бир ушакъ этейим. Ол Египетде оккуп келгенди. Жаш адам болгъанлыкъгъа, билими теренди, дейдиле.

- Доктор билмегенни эфендими билликди, ынна?

- Билир...биз къайдан билебиз кимни не зат билгенин.

Келди Ахмат хажи. Окъуду дууала. Сора Аланга намаз этерге буюрду. Ол аягъы юсюне сюеллялмагъанын айтханда: «Тешегингде тургъанлай эт», -деп къойду. Ахмат хажи узакъ Египетде пирамидаланы юслеринден сейирлик хапарла айтды. Экинчи кюн бир ариу китап бла келип, Каирде археология музейни суратларын көргюзтдю. Озгъан ёмюрледе фыргъауунла къалай жашагъанларын, къум тюзледе суу быргъыла бардырып, тюрлю – тюрлю битимле ёсдюргенлерин айтды. Сора Аланны китапха сейири болгъанын эслеп, аны анга арсарсыз саугъалады. Кече Алан тюшюнде пирамидаланы көрдю, ызы бла бир сейирлик жерлеге тюшдю, анда уа ариу юйледе фараонла алтын тоханалада олтуруп, Нил а бир таза, бир сейирлик черек...

Ахмат хажи ючюнчю кюн да келди. Нил шёндю киппе – кир болгъанын айтды. «Адамла табийгъатны багъалай билмейдиле, жарсыугъа. Сен тешекден турсанг, Египетни кесинг кезюнг бла көрлюксе», - деди эфенди. Сора Алан тешегинде, Ахмат хажи уа намазлыгъында намаз этдиле. Кече Алан Каирде музейни көрдю, аны арбазында ташдан эсертмеле аллай сейирликке эдиле!

Ахмат хажи уа хар кюнден келе эди. Энди ол Иорданияда Петраны юсюнден башлагъан эди хапар. Китапда суратланы көрген Алан: «Къаяны билеп, сау шахар къалай ишлеялгъандыла адамла? Бир таш, не къум, не салам къошмай?»- деп, сейирге къалгъанды. Ахмат хажи уа бу шахарны археологла жер тубюнден къазып тапханларын айтханында, жаш алынып къалды. Кертиси бла да, биз билимизге къошамы огъесе къоратамы барабыз?..

Эфенди бла саусуз жаш биягъы бирге намаз этдиле. Ахмат хажи Аллахдан жашау саулуку тиледи. Кете туруп: «Адамны жашауда кёп зат элгендириге болады. Алай болушлукъгъа бизни жаратхан Аллахны чакъырса, къоркъурукъ тыйюлсе бир затдан да», - деди. Алан: «Ахмат хажи, тешегими терезе къатына кёчюрчюгюз», - деди. Ынна бла эфенди жашны тилегин толтурдула.

Ол кюн къар алай жауа эди – жомакъдача! Тегерек жылтырап, жарып чыммакъ тазалыкъдан – ариулукъдан! Алан сууукъ къаргъа тиерге, бетин аны бла жууаргъа сойдю. Сора тешегинден туруп, арбазгъа, ызы бла орамгъа чыкъды. Анда уа аллай ариу къыш! Алан бетин кёкден жаугъан къаргъа салып, кюлдю. Энди жокъ эди жюрегинде къоркъуу, жаланда жюрек ыразылыкъ бу дуняны жаратханнга.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Хорламны солдатлары

Тёрт жигит

Бу сурат 1941 жылда онжетинчи августда алыннганды. Барысы да таулу жашладыла. Суратны юсюнде жашланы тукъумлары жазылыпды: Хача улу, Созай улу, Гурту улу, Бачий улу.

Ортада сюелген Созайланы Алийни жашы Шамуду. Саутларына кёре жашла атлы аскерде къуллукъ этгендиле. Къайда, къалайда эмда къачан къазауатха къатышханларыны юслеринден хапарыбыз жокъду.

Газет окъуучуларыбызны араларында таныгъанла чыгъарла деп ышанабыз.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Конкурс

Аскерчилени кёллерин кётюрюр мурат бла

КъМР-ни Жаш тёлю правительство энчи аскер операция къатышханланы кёллерин кётюрюр мурат бла сабийлени араларында «За наших» деген ат бла сурат конкурс бардыргъаныны юсюнден билдиргенди. Ары школчула суратла ишлеп ашырырга боллукъдула.

Конкурс 20 январьдан 25 февральгъа дери бардырыллыкъды. Аны къурап ётдюрюню магнасы уа ёсюп келген тёлюню патриот ниетде юйретидю. Быллай жумушланы юслери бла абаданланы бла сабийлени араларында

байламлыкъ кючленгени хакъды.

Сурат не тюрлю амал бла да ишленирге боллукъду, анга бир тюрлю тыйгыч салынмайды. Конкурсха ашыра туруп, анда сабийни атын, тукъумун эм жыл санын белгилерге керек боллукъду.

Ишлени **Нальчик шахар, Кешоков атлы орам, 43** деген адресге ашырырга керекди. Соруулагъа жууапны уа **89287035653** номерге сёлешип алырга онг барды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

СЁЗБЕР

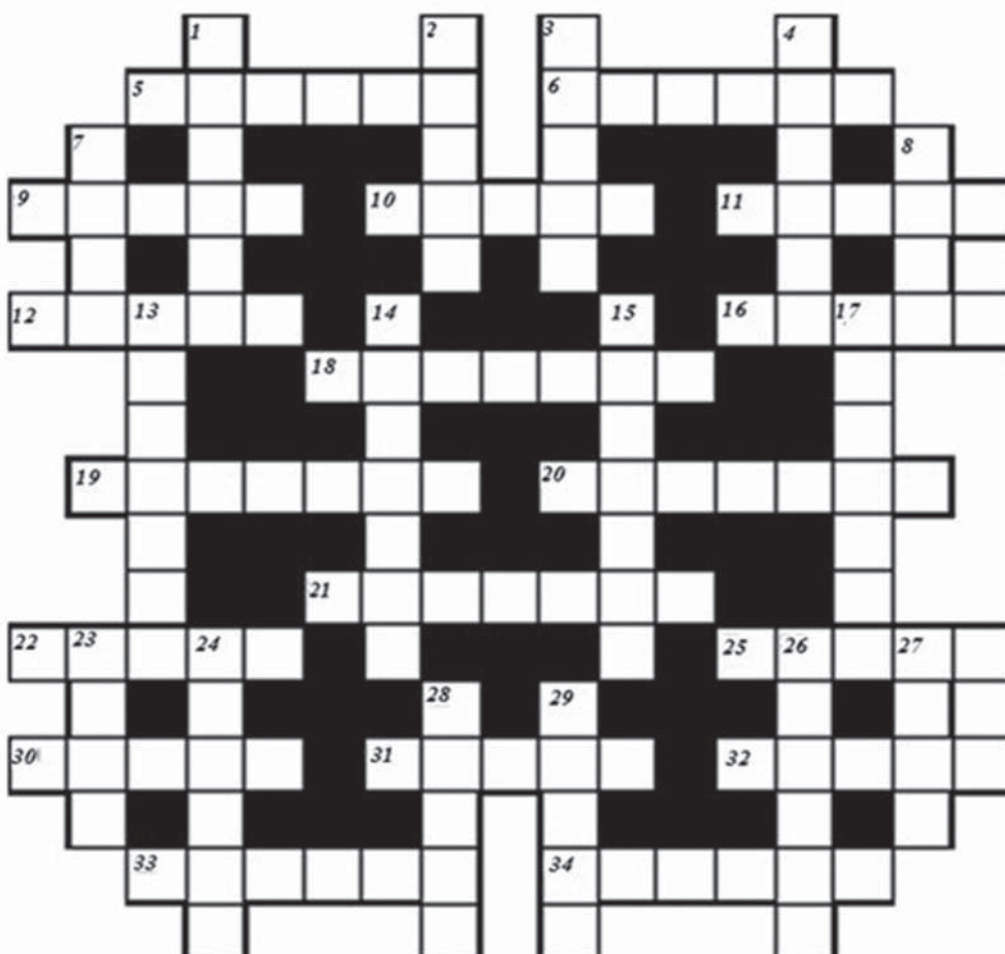
ЭНИНЕ: 5. Байлыкъ. 6. Ийнаны. 9. Ат хайуанны тюрлюсю. 10. Юч жюз жыл жашагъан къанатлы. 11. Энди жюрюмеген капек ахча. 12. Ол къуурулгъан нартюхден этиледиле. 16. Асыры бек къысха. 18. Штабха душмандан хапар келтириучю. 19. Аны учар онгу барды. 20. Не ишни юсюнде да тюз оноу этген закий адам. 21. Онгу къуругъан. 22. Кёкден тюшеди. Аны чакъыргъан да этедиле, макъагъа жыйрыкъ кийдирип. 25. Къайгы алып, не этерге билмей тургъан болум. 30. Афганистанны ара шахары. 31. Уллу жел. 32. Уллу чёгюч. 33. Жууукъла. 34. Арбаны арышыны кереги.

ЁРЕСИНЕ: 1. Бир ненча адамны арасында биринчилик ючюн кюреш. 2. Буз тау. 3. Тишируу ариулукъгъа жюрютген жасау зат. 4. Ол исси суудан келеди. 7. Алимле кюрешген зат. 8. Жюрекке хычыуун тийген зат. 13. Буз жолда ол кимге да төредиле. 14. Болгъан затда бек игиси. 15. Жюрегингде тасха тутмау. 17. Нальчикни бир району. Эркинликсиз жер, ырысхы бийлегеннге да айтадыла алай. 23. Намазгъа чакъыруу. 24. Адам ишин тап этер ючюн, биреуге берген нохтабау. 26. Ууакъ аякълы малны кютген. 27. Аскер къауум. 28. Къарачайда уллу суу. 29. Эртте таулу кишилени асламысы ол усталыкъда ишлегендиле.

Газетни 3-чю номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

Энине: 5. Къолташ. 6. Азаплы. 10. Тотур. 11. Тахир. 12. Алындыруу. 15. Оноучу. 18. Бёзгек. 19. Багъалау. 20. Беклилик. 21. Бирчалыкъ. 24. Берекет. 26. Къартыкъ. 27. Баймёз. 31. Факъырлыкъ. 33. Газет. 34. Нарат. 35. Тилкъау. 36. Сырпын.

Ёресине: 1. Ауанала. 2. Базыныу. 3. Соруу. 4. Аллах. 7. Тохана. 8. Къадамат. 9. Чийбел. 13. Ачыулануу. 14. Бешбармакъ. 16. Хажирет. 17. Кабинет. 22. Безиреу. 23. Батмакъ. 25. Кёзбау. 28. Налмас. 29. Мырхык. 30. Бегим. 32. Сапын.

Бир ыйыккыны ичинде

Бөлүмлени барысында да – ахшы ёсюм

Быттыр Къабарты-Малкъарда аш-суу продукциядан танг кесек чыгарылганды. Саулай алып айтханда, бөлүмлени барында да ахшы ёсюм эсленеди.

Эл мюлк министерстводан билдиргенлерине кёре, бурунгу жыл бла тенгледиргенде, сагынылган кезиуде, ашдан бла суудан - 101,1, айрандан - 23, къаймакъдан - 34, биш-лакдан бла хумужудан - 13,8,

этден, ол санда кыймадан - 22,4, крахмалдан - 35 процентге кёп чыгарылганды.

Андан сора да, татлы ашарыкъладан бла макаронладан да иги кесек продукция сатылганды. Болсада тахта кёгетледен бла жемишледен жарашдырылган консерва- лагъа сурам бурунгу жылны кёрюмдюзюнден артыкъ тюрленмегенди.

Тынч амалгъа кёчюрюледиле

Къабарты-Малкъарда жүреклери бла къан тамырлары ауругъанланы учуз дарманла бла тынгылы жалчытыуу программасы тийишли халда бардырылыу, сынау халда медицина жумушланы электрон амалгъа кёчюрюу жаны бла мадар этиликди.

Проектни В.А.Алмазов атлы миллет медицина тинтиу ара бла «СберЗдоровье» бирге бардырадыла. Аны бла байламлы КъМР-ни саулу къакълау министри Рустам Калибатовну башчылыгы бла ведомствода тюбешу ётгенди. Анга министрни орунбасарлары, медицина организацияланы, шахар поликлиникаланы келечилери эм штатда болмагъан специалистле да къатышхандыла.

Тюбешууде проектни жашауда бардырыуу онглари эм техника

жаны бла соруула да сюзюлгендиле, къан басымлары бла кыйналган саусузлагъа «Акыйлы тинтиуле» деген программа ишлериги да айтылганды. Ала медицина тонометрден тышында, «СберЗдоровье» сервис бла тюзюнлей халда энчи врачдан эсгертиуле да алаллыкъдыла. Ол саусузну хали игиге айлангынчы кёз-къулакъ болганлай турлукъду.

Эсге сала айтсакъ, Заюкованы ара больницасында кёп болмай быллай системаны ишлетип башлагъандыла. Аны кёбюзюнде кыйын саусузла, ол санда жүреклерине операция этдиргенле, дайым врач къараргъа керек саусузла хайырланадыла. Келир заманда цифралы амалла республиканы медицина организацияларыны барына да синдирилликдиле.

Болушлукъ терклендириледи

Республиканы Саулукъ сакълау министрствосуну терк болушлукъ берген женгил «Ансат» вертолёту «Саулукъ сакълау» миллет проектни «Биринчи болушлукъ берген бөлүмю айнытыу» программасына кёре бардырады ишин. Ол оборудованысы бла терк болушлукъ берген «С» класслы машиналагъа

(реанимобильге) оздурмайды. Быттыр аны хайыры бла Республиканы клиника больницасына жетмишге жууукъ адам тапдырылганды. Аланы арасында жолда авариягъа тюшгенле, кыйын саусузла, Элбрусда эм башха жерледе солугъан туристле эм альпинистле да бардыла.

Кыйын саусузлагъа эс тапдырыу

Быттыр Къабарты-Малкъарда 2134 саусузгъа паллиатив болушлукъ тапдырылганды. Саулай алып айтханда, службаны келечилерине 4500 керек чыгаргъа тюшгенди.

Специалистле медицина жанындан сора да, психология болушлукъ да тапдырадыла. Кёбюзюнде онгусуну тынчайтырча дарман салыргъа тюшеди. Андан сора да, кыйын саусузланы жууукъ-ахлуларын алагъа тийишли халда къараргъа юйретедиле. Быллай болумгъа биринчи тюберге тюшгенлени кёбюзюне ол

ахшы себеплик этгенин да энчи белгилерчады.

Бусагъатда республикада паллиатив болушлукъ берген юч служба ишлейди. Андан сора да, Нальчикде бла Заюковода эки бөлүм саусузланы юйлеринде къарайдыла.

Тамата тёлуге быллай себеплик стационар халда Заюкованы, Бахсанны эм Лескен районланы ара больницаларында тапдырылады. Гитчелеге уа Республикалы сабий реабилитация арасында болушадыла.

Бетни басмагъа **КУЛЬЧАЛАНЫ ЗУЛЬФИЯ, КУРДАНЛАНЫ Сулейман** хазырагъандыла.

Экинчи Чегем-Булунгу жолну узунлугу 65 километр болады, ол Экинчи Чегемни чеклеринде Р-27 «Кавказ» федерал жолдан тебиреп башланады, сора Лячинкъаяны, Тёбен Чегемни, Хушто-Сыртны, Эл-Тюбюню ичлери бла Булунгугъа дери барады. Аны мында жашагъанлагъа магъанасы уллуду. Кеси да Къабарты-Малкъарны Чегем тарыны ариу жерлерине элтген эм белгиле турист маршрутларындан бирине саналады.

Бурунгу жылдан бери мында жол айбатландырылырча эм кьоркьуусуз болурча мадарла

Болжалдан кеч къалмай

этиледиле. Аны чеклеринде Тёбен Чегемден тебиреп Хушто-Сыртха эм андан ары Чегем чучхурлагъа дери ремонт ишле тындырылгандыла. Адамланы тилеклери бла чыракълы чыпынла да салыннгандыла, жаяу жолчукъла ишленгендиле, машинала тохтарча жерле кьуралгандыла.

Игилендириу ишле баргъан тау жол кыйыннга саналады, аны ючюн подряд организацияны келечилерине уллу кюч салыргъа тюшеди. Бюгюнлюкде мында ишле тохтамагъандыла. Чегем чучхурланы къатында эки километр тенгли бирде суу таламача бетондан хуналаны кьуюп бошай турадыла. Жолну кенгертип, суу боюнунда чыпынла уруп кюрешедиле.

Ызы бла жауун эм шаудан суула саркъырча арыкъла бла быргъыла салынырыкъдыла, жолну мурдорун кючлерикдиле, асфальт жаярыкъдыла, жорукъну билдирген белгиле эм ызла да жарашдырыллыкъдыла. Кьоркьуусузлукъ жалчытылынырына да аслам эс бурулукъду.

Объектде ишле болжалдан кеч къалмай бардырыладыла, къыш сууукълада жолчулагъа жунчургъа тюшмейди. Черекде суу азайгъан кезиуде тийишли жумушланы тамамларгъа тынч болады. Ол себепден тар жерледе ишлени созмай бошаргъа керекди.

Кадастр багъа тергелгенди, къабыл кёрюлгенди

2023 жылда республикада тепдирилмеген ырысхыны кырал кадастр багъасы чыгарылганды. Ол 406,5 минг объектге бичилгенди. Ол тизмеге мекамла, алыкъа кьурулушлары бошалмагъан жерле, машинала салынган майданла да киргендиле. Къабарты-Малкъарны Экономиканы айнытыу министрствосуну 2023 жылны 26 октябринде кючюне кирген 119-чу буйругуу бла аны эсеплери да къабыл кёрюлгендиле.

Быттыр Россейде биринчи керек кадастр багъаны тергеу битеу субъектледе да бир кезиуну ичинде тамамланылганды. Мындан арысында бу иш регионлада-тёрт жылгъа бир керек, федерал магъаналы болган шахарлада эки жылгъа бир керек бардырыллыкъды. «Роскадастрны» Къабарты-Малкъарда бөлүмюню башчысы Анна Тонконог билдиргенге кёре, объектни кадастр багъасын чыгарыу анга кырал къаллай багъа бичигенин кёрюзтеди, алай бла власть органлагъа бюджетни кьуруаргъа эм кьоранчланы тергерге болушады. Ол мюлкге налогну, аны ортакъгъа алыуу багъасын тохташдыргъанда эм законодательствогъа кёре башха болумлада керек боллукъду.

Эсгертиу: кадастр багъа энчи бир болжалгъа тохташдырылады, сатыу-алыу багъа уа экономика халлагъа кёре тюрлендирилге болады. Сёз ючюн, юйню къатында больница, мектеп, тюкенле ишленселе, аны багъасы ёсерикди. Роскадастрны ишчилери реестрге хазыр эсеплени кийиредиле, аланы тохташдырыуу бла «Тепдирилмеген мюлкге кырал кадастр багъа бичиу» учреждение кюрешеди.

Алай бла республиканы объектлерини кадастр багъалары барысы да Бир кырал тизмеге кийирилгендиле, ала 2024 жылны 1 январьндан башлап налогланы эм башха тёлелени ёлчемлерин тергегенде эсге алынырыкъдыла. Тепдирилмеген мюлкню кадастр багъасын Росреестрны сайттында «Мюлкню иесини энчи кабинети», «Жамауат кадастр карта», «Тепдирилмеген мюлкню объектлерини юсюнден шартла» деген бөлүмледе табаргъа боллукъду. Керекли билдириуле кырал жумушланы порталында бла МФЦ-лада да этиликдиле. Ала электрон халда бир ишчи кюнню ичинде жарашдырыллыкъдыла, къагъытда – юч ишчи кюннге.

Эм ахшы кьорууланыу – ол сакълыкъды

Жыл сайын спортну кьоркьуулу тюрлюлерин суйгенле Минги тауда жыйыладыла. Алай бийикликде кьоркьуусузлукъну жорукъларына уллу кёллюккюк этиу жарыууле эсеплеге келтирирге боллукъду. Аны ючюн МЧС-ни республикада Баш управлениясы туристлеге талай эсгертиу этеди:

- сноубординг бла тау лыжа спорт бла кюрешгенде шлемни киерге керекди, бир жанындан ол жыгъылгъанда башыгъызыны чып тюшюуден, къаты желден да сакъларыкъды;
- учаргъа чыгардан алгъа танышларыгъызгъа неда нёгерлеригизге къайры баргъаныгъызны айтыгъыз;

- телевизорда кёрген затланы къайтарыгъа итинмегиз, аланы жылла бла юйренген профессионалла этедиле;

- къайда учсагъыз да, мобил сетъле тутхан жерледен чыкъмагъыз, ансы болушлукъну заманында чакъыраламай къаллыкъсыз. Сотовой телефонну бирегизге жюрютюгюз, аны урулмазча неда суу болмазча, кийимигизни ичинде неда жанында хуржунда тутугъыз;

- учаргъа жангызда аны ючюн хазырланган жолланы сайлагъыз, белгилеге эс буругъыз;

Эм ахшы кьорууланыу сакълыкъ болгъанын унутмагъыз.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

**Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан**

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редаторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиниклерин кьоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кьол салынады. 20.00 сагъатда кьол салыннганды.

**ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГАРГЪАНЛА:**

Мокьаланы Зухура - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Ахматланы Люоза (1,2-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета (3,4-чю бетле), Геляланы Валентина (9,11-чи бетле) Зезаланы Лида (11,12-чи бетле), – корректорла.

Тиражы 1740 экз. Заказ № 93

Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru